

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ

на ас. д-р РОСИЦА НИКОЛОВА ДОЙНОВСКА ,

**ПРЕДСТАВЕНИ ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРС ЗА
ЗАЕМАНЕ НА АКАДЕМИЧНАТА ДЛЪЖНОСТ
„ДОЦЕНТ“ ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 7.5. ЗДРАВНИ ГРИЖИ
(СОЦИАЛНА МЕДИЦИНА И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО И
ФАРМАЦИЯТА (СПЕЦИАЛНОСТ МЕДИЦИНСКА СЕСТРА),
обявен в ДВ бр. 27 от 05.04.3016 г.**

**КАТЕДРА: „ЗДРАВНИ ГРИЖИ“
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ, ЗДРАВНИ ГРИЖИ И СПОРТ”**

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ – БЛАГОЕВГРАД

БЛАГОЕВГРАД

2016 година

**I. ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ МАТЕРИАЛИ И
БИБЛИОГРАФСКИ СПИСЪК НА НАУЧНАТА ПРОДУКЦИЯ ИЗВЪН
ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД**

	Първи автор (%)	Втори автор (%)	След присъждане на научна степен „доктор“ (%)	Общо (%)
Монографии и учебници	2	1	3	3 (3.9%)
Публикации в български периодични списания и научни сборници	21	3	20	24 (30.7%)
Публикации в чужди периодични списания пълен текст	4		3	4 (5.1%)
Публикации на резюмета от научни конгреси в чужбина	13	8	6	21 (27%)
Публикации от научни конгреси и конференции в България	15	11	13	26 (33.3%)
Дисертационен труд и автореферат	2			2
Общо	55 (70.5%)	23 (29.5%)	45 (57.7%)	78 (100%)

II. РЕЗЮМЕ НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ

1. ПУБЛИКУВАН САМОСТОЯТЕЛЕН ТРУД

Р. Дойновска, Подбор, атестиране и адаптация на професионалистите по здравни грижи в многопрофилните болници на Военномедицинска академия, 2016, ISBN 978-954-9318-75-3, Медицински университет-София, Централна медицинска библиотека, под печат

Резюме: Разгледани са въпросите, свързани с подбора, атестирането и адаптацията на професионалистите по здравни грижи в многопрофилните болници на ВМА. Предложени са варианти на документи, които са свързани с набора и подбора на медицински сестри, акушерки, лаборанти и рехабилитатори. Представен е Правилник за атестиране с варианти за оценка, план за развитие, длъжностна характеристика, програма и план за адаптация. Документите са разработени с цел подпомагане на преките ръководители в подборната и атестационната процедури, предлагат варианти за цивилните служители и военнослужещите. Представени са два теоретични модела на управление на персонала – до и след назначаването му на работа. Монографията е онагледена с таблици и схеми. Приложен е богат библиографски списък.

2. УЧАСТИЕ В КОЛЕКТИВЕН МОНОГРАФИЧЕН ТРУД

- 1. Дойновска, Р., Н. Колев, С. Узунов**, Управление на здравната система, Военна академия „Г. С. Раковски”, 2013, ISBN 978-954-9348-41-5, с. – 58-77, 148-189, 208-268

Резюме: Разглеждат се въпросите, свързани с категориите „здраве“ и „здравна система“, съответните нива в управлението на здравните системи на национално, регионално ниво, както и на ниво лечебно заведение (глава първа). Посочен е категориалният апарат, анализирани са характеристиките и методите за изграждане и изследване на здравните организации (глава втора). Посочени са характеристиките на вътрешната и външната среда на здравната организация (глава трета). Дискутирани са въпроси, свързани със здравната стратегия, политика и управление. Направен е анализ

на здравните стратегии в България (глава четвърта). Тъй като на ръководителите, независимо от мястото им в управленската йерархия, се налага да вземат решения и отчитайки факта, че ръководителят трябва да реализира пълноценни динамични работни програми са разгледани редица теории за управление (глава пета). Здравната система е сложна система в непрекъснат процес на развитие, която е подложена на редица промени. Чрез промяната се създава възможност за поддържане на равновесие със средата – разгледани са причините за промяна, направена е класификация на организационната промяна и съпротивата срещу нея (глава шеста). Въпросите, свързани с управлението на човешките ресурси в здравната организация, планирането и атестирането им, както и управление на акцентиранияте личности, разрешаването на конфликти са разгледани в глава седма. Анализирани са различните модели на финансиране на здравните дейности, като са посочени техните предимства и недостатъци (глава осма). Направен е преглед на моделите за финансиране на медицинските дейности в САЩ – Медикейт и Медикеър (глава девета). Разгледани са моделите на финансиране на медицинските дейности в Европейския съюз – във Франция, Германия, Холандия, Дания, Швеция, Великобритания и България (глава десета). Трудът е съставен от десет глави, използвани са 80 литературни източника и завършва с кратък терминологичен речник по управление.

2. Костов, К. и колектив, Белодробни болести, глава 27 „Сестрински грижи в пулмологията”, 2016, ISBN:78-619-90243-3-1, том I, с. 527-539, „Мед Сълюшънс” ЕООД

Ръководството по БЕЛОДРОБНИ БОЛЕСТИ в два тома е дело на авторски колектив от различни специалности - пулмолози, микробиолози, вирусолози, патолози, кардиолози, рентгенолози, физиотерапевти, гръдни хирурзи и др. - голяма част от тях национални експерти в представените теми. Изданието е предназначено не само за специалисти по белодробни болести, но и за по-широк медици, проявяващи интерес към диагнозата и терапията на белодробните болести - *гръдни хирурзи, педиатри, патолози, алерголози, лабораторни и фамилни лекари, рентгенолози, студенти и медицински сестри.*

Ръководството е богато онагледено с фотоси, фигури и таблици и дава възможност да бъдат усвоени както основите на респираторната медицина, така и най-съвременните научни и практични модели за диагностика и лечение на белодробните болести. Информацията е поднесена в достъпен, разбираем и практичен вид.

Имената на всички съавтори са поднесени в азбучен ред, а величината на приноса на всеки от тях личи в текстовете им.

В духа на най-добрите традиции на българското слово, насочени към съхраняване на националната идентичност, учебникът е отпечатан на *българска кирилица*.

III. ДРУГИ ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ПРОФИЛА НА ОБЯВЕНИЯ КОНКУРС

- 1. Дойновска, Р.,** Отношение на медицинските сестри от ВМА-МБАЛ–София към годишните профилактични медицински прегледи като измерител на тяхното здраве, сп. Превантивна медицина, ISSN 1314-5681, IV, 2015, 1 (8), с.8-11

Резюме: Доброто здраве на населението има значение за обществото, икономиката, социалното развитие. Жизнено важно е както за отделния човек и неговото семейство, така и за цялата общност и това го превръща в изключително ценен ресурс. Ползите от профилактиката и превенцията на заболяванията се разпростират далеч отвъд първичния резултат – наличие на по-здраво население с по-висока продължителност на живота. Целта на изследването е да се проучи отношението на медицинските сестри от болницата към годишните профилактични прегледи като измерител на тяхното здраве. Използвани са социологически, документален и статистически методи. Проучването е направено сред 116 медицински сестри през 2014г. Според получените резултати за 82.7% профилактичните медицински прегледи са инвестиция за по-добро здраве. За повече от половината анкетирани профилактиката е съставна част от грижата за собственото им здраве. Според 54.3% взаимоотношенията с личния лекар по повод профилактиката не са достатъчно пълноценни. От анкетираните 37% са с хронични заболявания. Необходима е по-голяма персонална отговорност към профилактиката във връзка със специфичните фактори на работната среда в болничното заведение.

Ключови думи: медицински сестри, отговорност, превенция, профилактика, качество на живот

Summary: Healthy population is important for society, economy, social development. It is vital both for the individual, his family and the whole community and it a valuable resource. The benefits of prophylaxis and prevention of diseases spread beyond the primary result – the existence of a healthier population with a higher quality of life.

The aim of the study is to examine the attitude of nurses to the hospital to the annual medical check-ups as a measure of health. In the study there were used sociological, documentary and statistical methods. The survey was conducted among 116 nurses in 2014. According to the obtained results 82.7% of investigated nurses considered that preventive medical examinations are an investment for better health. For more than half of the inquired considered that prevention is an integral part of the care of their own health. According to 54.3% of the nurses the relationships with the GP regarding prevention were sufficiently complete. 37% of respondents were with chronic diseases. The greater personal responsibility is required for prevention concerning specific factors in the work environment in the hospital.

Key words: nurses, responsibility, prevention, quality of life

2. Дойновска, Р., Причини за стрес на работното място и прилагани начини за справяне от медицинските сестри във ВМА-МБАЛ-София, в сп. Здравни грижи, ISSN 1312-2592, 2014, бр.4, с.15-21

Резюме: Стресът е биологичен процес, при който човешкият организъм се стреми да се адаптира към възникващите предизвикателства, чрез мобилизация на ресурсите си към изграждане на „спасителни” реакции за преодоляване и оцеляване. Професията на медицинската сестра попада в т. нар. стресови професии. Целта на проучването е да се установят причините за стрес и умора на медицинските сестри от болницата и какви начини за справяне прилагат. Използвани са социологически и статистически методи. Анкетното проучване е проведено през м. юли-август 2014г. във ВМА-МБАЛ-София и включва 116 медицински сестри от различни профили. Като причини за стрес, от получените резултати, респондентите определят в 57% прекомерно работно натоварване, 47.4% - противоречиви изисквания и неизяснена роля и в 16.4% неефективна комуникация. Резултатите показват, че начините за справяне с

професионалния стрес и умора, които прилагат сестрите не са много и се насочват към емоционална подкрепа в семейството и от приятели при над 50% от респондентите, културни развлечения при 30%, спортуване при една четвърт от анкетираните. Липсва нормативна база за определяне на необходимия брой медицински сестри за обгрижване на определен брой пациенти. Необходимо е да провеждат проучвания за нивото на професионалния стрес на работното място и се прилагат мерки за превенция и контрол.

Ключови думи: *медицинска сестра, професионален стрес, работна среда, стресори, средства за справяне*

Summary: Stress is a biological process in which the human body tends to adapt challenges through mobilization of resources, in order to build up „rescue” reactions for combating and survival. The profession of nurse falls in the so-called stressful professions. The aim of the study was to identify the causes of stress and fatigue of hospital nurses and the ways of managing, implemented by them. Sociological and statistical methods were used. The survey was held in July-August 2014 at MMA-MHAT-Sofia and included 116 nurses from different profiles. From the results, 57% of the respondents determined as causes of stress the excessive workload, 47.4% - conflicting requirements and the ambiguous role, and 16.4% - ineffective communication. The results show that ways to deal with occupational stress and fatigue, applied by the nurses, are limited in number and directed to emotional support from the family and friends in over 50% of the respondents, cultural entertainment in 30%, sports in a quarter of the respondents. There is no legal basis for determining the required number of nurses to care for a number of patients. It is necessary to conduct further studies on the level of occupational stress in the workplace and to measures for prevention and control.

Key words: *nurse, occupational stress, work environment, stressors, resources for managing*

3. Дойновска, Р., Управление на човешките ресурси във военномедицинската организация – трудова адаптация на медицинските сестри, сп. Военна медицина, ISSN-1312-2746, LXVI бр. 1-2/2014, с.80-83.

Резюме: Промените във външната среда на военномедицинската служба в последните години създават стратегическа потребност от опит в решаване на предизвикателствата в управлението на човешкия фактор. Успешното управление на хората изисква да се

отдели сериозно внимание на адаптирането на персонала към начина на труд в организацията. Разгледани са етапите в процеса на трудовата адаптация и факторите, които я обуславят. Предложена е примерна програма за трудова адаптация и информационен лист за обучение на медицински сестри, които могат да се използват за първоначална атестация.

Ключови думи: *военна болница, трудова дейност, адаптация, медицински сестри, обучение, атестация*

Summary: Changes in the external environment of the military medical service in recent years creates strategic need experience in solving challenges in the management of the human factor. Successful management of people requires paying close attention to adapt to the way the staff working in the organization. Discusses the stages of the adaptation process and the factors determining them. Discusses the stages in the process of adaptation and the factors determining them. Proposed is an example program for occupational adaptation and data sheet for the training of nurses, which can be used for initial attestation.

Keywords: *military hospital, work activity, adaptation, nurses, training, attestation*

4. Дойновска, Р., Ролята на ръководителя по здравни грижи във ВМА-МБАЛ-София за формиране на подкрепящо поведение в работните екипи, сп. Военна медицина, ISSN-1312-2746, LXVI бр. 1-2/2014, с.102-105.

Резюме: Работата в екип в системата на здравеопазването е основна при изпълнение на поставените цели и задачи пред болницата като организация. Във ВМА-МБАЛ-София има изградени екипи с различни професии и квалификация, като всеки член извършва определен сегмент от общата работа свързана с диагностиката, лечението и здравните грижи за пациентите. Оптималният вариант за екипна работа е когато ръководителят (началник, старша медицинска сестра/ лаборант/ акушерка) оказва помощ и защита на своя екип, демонстрира уважение и зачитане на труда му и го подкрепя. Поставихме си за цел да изследваме мнението на 44 старши медицински сестри/ лаборанти/ акушерки от болницата за ролята им в създаване на подкрепящо поведение в работните екипи. От анкетиранияте 39% са с трудов стаж като ръководители до 20г. и 36% над 20г. С образователно-квалификационна степен магистър по управление на здравните грижи са

70.4%. Получените резултати доказват силни професионални връзки на подкрепа и взаимопомощ между отделните ръководители по здравни грижи с техните началници и подчинени (59-79%). В 73% ръководителите по здравни грижи проявяват подкрепящо поведение към своите подчинени. Почти две трети от анкетирания са успели да изградят зрели професионални екипи от професионалисти по здравни грижи в клиниките.

Ключови думи: *военна болница, ръководител по здравни грижи, екип, професионалисти по здравни грижи, професионална подкрепа, взаимопомощ*

Summary: Teamwork in healthcare is a fundamental in implementing the goals and tasks of the hospital as an organization. In MMA-MHAT Sofia have teams with different professions and skills, each member performs a specific segment of the overall work related to diagnosis, treatment and care for patients. Optimal teamwork is when the leader (manager, senior nurse /technologist / midwife) assist and protect his team, demonstrating respect and respect for his work and support him. Our goal was to explore the opinions of 44 senior nurses/ laboratory technicians/ midwives of the hospital for their role in creating a supportive behavior in workteams. 39% of respondents have work experience as leaders to 20 years and 36% over 20 years. With the degree Master of Management of health care is 70.4%. The results show strong professional ties and mutual support among leaders in health care to their superiors andstrong professional ties and mutual support among leaders in health care to their superiors and subordinates (59-79%). In 73% of managers in health care exhibit supportive behavior towards their subordinates. Almost two thirds of respondents were able to build a mature professional team of health care professionals in clinics.

Keywords: *military hospital, head on health care, team, health care professionals, professional support, mutual*

5. Дойновска, Р., Престиж и признание на труда на ръководителя по здравни грижи във ВМА-МБАЛ-София, сп. Сестринско дело, ISSN 1310-7496, год. XLVI, бр.2/ 2014, с. 10-14.

Резюме: Професионалното признание и уважение е много важно условие за всяка професия.престижността зависи от редица фактори, като финансово възнаграждение,

добри условия на труд и уважение. Екипните професии изискват справедливо признание на труда на членовете на екипа. Целта на настоящото изследване е да се проучи мнението на ръководителите по здравни грижи във ВМА-МБАЛ-София, за степента на признание и престиж на тяхната длъжност в лечебното заведение. Проведена е пряка индивидуална анкета във ВМА-МБАЛ-София, през декември 2013 г. Сред 44 старши медицински сестри/ лаборанти/ акушерки. Получените резултати показват, че повече от половината анкетирани (55.4%) харесват своята професия. Две трети от тях смятат професионалната си позиция за престижна в болницата. Подчинените на анкетираните получават професионална подкрепа и помощ от тях при 73% от случаите. Повече от половината ръководители по здравни грижи във ВМА-МБАЛ-София, са професионално удовлетворени от своята позиция. За повишаване на професионалното самочувствие са необходими промени в длъжностните характеристики, позволяващи по-голяма автономност и справедливо заплащане.

Ключови думи: здравни грижи, старша сестра, престиж, уважение, подкрепа, екип

Summary: Professional acknowledgment and respect is a very important condition for any occupation. Prestige depends on a series of factors including financial, good condition of work and respect. Team occupations require a fair acknowledgment of the work of the team members. The aim of the study is to examine the opinion of healthcare managers in the Multiprofile Hospital for Active Treatment of Military Medical Academy – Sofia about the degree of acknowledgment and prestige of their own position in the health center. A direct individual survey was performed in the Multiprofile Hospital for Active Treatment of Military Medical Academy – Sofia in December 2013 including 44 medical nurses (laborants) midwives. The obtained results show that more than a half of surveyed (55.4%) are satisfied with their own occupation. Two thirds of them consider own occupational position esteemed in their hospital. The subordinated officers of the surveyed receive professional support and help in 73% of cases. More than a half of the healthcare managers in Multiprofile Hospital for Active Treatment of Military Medical Academy – Sofia are satisfied with their position. The increase of professional self-confidence requires in occupational characteristics, ensuring larger autonomy and fair compensation.

Key words: health cares, head nurse, prestige, respect, support, team

6. Дойновска, Р., Длъжностната характеристика като инструмент в управлението на медицинския персонал, сп. Сестринско дело, ISSN 1310-7496, год. XLVI, бр.2/ 2014, с. 22-25.

Резюме: Направен е системен анализ на материали от литературни източници за управлението на медицинския персонал. То се подчинява на двуединната същност на организационни цели и удовлетворяване на индивидуални очаквания и потребности на работещите. Отчитат се особеностите на труда и средата, в която той се полага, хетерогенната структура на специалистите и йерархичните връзки между тях. Разгледани са част от функциите на управлението на персонала – анализ и проектиране на длъжности, длъжностна характеристика. Тя е един от най-старите инструменти при управлението на персонала, който е актуален и до днес. Изпълнява ключова роля при подбора, оценяването и определянето на нуждите от обучение и развитие на персонала, детерминира част от условията на труд и почивка.

Ключови думи: *управление, здравна организация, медицински персонал, длъжност, длъжностна характеристика*

Summary: A systematic analysis of materials from literature sources on the management of medical personnel was made. The management is subordinated to the dual nature of organizational objectives and satisfaction of individual expectations and needs of employees. The feature of work and environment, in which it is done, and heterogeneous structures of specialists and the hierarchical relations among them are considered. A part of functions on personnel management are underlined including analysis and design of job, job description. The latter is one of the oldest tools in personnel management, being actual even today. It plays a key role in selection, assessment of needs of education and development of personnel, determining a part of the conditions of work and rest.

Key words: *management, health organization, medical personnel, job, job description*

7. Дойновска, Р., Оценка на професионалната дейност на ръководителите по здравни грижи, като членове на ръководните екипи в клиниката, сп. Здравни грижи, ISSN 1312-2592, 2014, бр.1, с.10-14.

Резюме: Въведение: Ръководителите по здравни грижи във всяка клиника на лечебното заведение заемат една от важните управленски позиции. Заедно със своите началници отговарят за всички дейности в клиниката, което изисква те да работят в екип. Освен като член на ръководния екип на клиниката, те са длъжни да изградят и съхранят добре работещ екип за изпълнение на поставените задачи за просперитета на клиниката и на болницата, и за качествено обслужване на болните. Цел: да се изследва мнението на 44 старши сестри (лаборанти), акушерки от ВМА-МБАЛ, София за оценката на тяхната професионална дейност като членове на ръководните екипа на клиниките. Материал и метод: направена е анкета с 44 старши сестри (лаборанти), акушерки от ВМА-МБАЛ, София за оценката на тяхната професионална дейност като членове на ръководните екипа на клиниките. Резултати: от всички анкетирани 39% са с трудов стаж като ръководители до 20 г. и 36% - над 20 г. С образователно-квалификационна степен магистър по управление на здравните грижи са 70.4%. Според 80% от анкетираните работата им е оценена адекватно от началниците и в 63% от подчинените им. От всички анкетирани 73% считат, че съществува ефективен управленски екип в клиниката. Изводи: според по-голямата част от анкетираните съществува адекватна и обективна оценка от техните началници и в изследваните клиники има изградени ефективни екипи. За постигане на по-цялостно разбиране на труда на ръководителите по здравни грижи е необходимо техните подчинени да бъдат мотивирани чрез делегиране на повече пълномощия и отговорности.

Ключови думи: *ръководител по здравни грижи, екип, професионалисти по здравни грижи, оценка, професионална дейност*

Summary: Introduction: Health care managers in any hospital clinic occupy important management positions. Together with their superiors, they are responsible for all activities in the clinic, which requires working in a team. In addition to being members of the clinic's management team, they have to build up and maintain a well-functioning team to perform the tasks for the prosperity of the clinic and hospital and the provision of qualitative health care services to the patients. Objective: To explore the views of 44 senior nurses'/ laboratory assistants/ midwives working at the MMA-MHAT-Sofia for evaluating their professional activities as members of the clinic's management teams. Material and method: 44 senior nurses/ laboratory assistants/ midwives working at the MMA-MHAT-Sofia were investigated for evaluating their professional activities as members of the clinic's management teams.

Results: 39% of all respondents had up to 20 wears and 36% over 20 wears of service as managers, as 70.4% were holders of the educational qualification degree Master in Healthcare Management. 80% of the respondents reported adequate and objective evaluation of they work by their superiors and 63% - by their subordinates. Of all respondents, 73% believed that there is an effective management team at the clinic. Conclusions: According to the majority of respondents, there is an adequate and objective assessment of their work by their superiors and there are effective teams built in the clinic studied. To achieve a more comprehensive understanding of healthcare managers' work, their subordinates should be motivated by delegating more powers and responsibilities.

Key words: *healthcare manager, health care professionals, evaluation, professional activity*

8. Гайдарски, А., Р.Дойновска, А. Павлов, В.Василева, Специфика на здравните грижи в Отделение за лечение на хронична дихателна недостатъчност и сънна апнея в Клиника по пневмология и фтизиатрия към ВМА-МБАЛ-София, сп. Здравни грижи, ISSN 1312-2592, 2014, бр.1, с.27-31.

Резюме: Клиниката по пневмология и фтизиатрия във ВМА-МБАЛ, София е една от малкото в страната, в която има разкрито отделение за съчетано лечение на хронична дихателна недостатъчност и сънна апнея. Медицината на съня в последните десетилетия постигна напредък, но все още остават въпроси, които търсят своето решение. Целта на авторите е да споделят своя четиригодишен опит и да покажат спецификата на здравните грижи при тази група пациенти. В този смисъл се дискутират въпроси, свързани с обучението и професионалната квалификация на работещите в тези отделения медицински сестри.

Ключови думи: *нарушения на съня, здравни грижи, медицински сестри, обучение*

Summary: The Clinic of Pneumology and Phthisiatrics at MMA-MHAT-Sofia is one of the few in the country that has a ward for combined treatment of chronic respiratory failure and sleep apnea. In resent decades, sleep medicine has progressed, but there are still issues that need a solution. The aim of the authors was to share their experience and show the specificity of healthcare in this patient group. In this sense, issues related to the training and professional qualifications of the personal working in these wards including nurses, are discussed.

Key words: *sleep disorders, health care, nurse, education*

9. Терзиева, А., Р.Дойновска, Н.Василева, Готовност на стажант-медицинските сестри за професионална реализация, сп. Здравни грижи, ISSN 1312-2592, 2013, бр. 4, с.19-22.

Резюме: През последните години от медицинските сестри се изисква и очаква непрестанно повишаване на професионалната квалификация и отговорност, придобиване на нови качества, необходими за професията им в променената социална и обществена обстановка. Преддипломният стаж е заключителен етап от клиничното обучение на студентите медицински сестри с възможност за по-голяма самостоятелност под контрола на наставника. Целта на авторите е да представят резултати от проведена анкета сред 25 стажанти в МБАЛ-ВМА, София през м. май 2013 г. за установяване на готовността на стажант-сестрите за бъдеща професионална реализация. Получените резултати показват, че 72,2% от стажантите са получили добронамерено отношение от сестринския колектив и са постигнали целите на държавния стаж, 94,4% са извършвали самостоятелно манипулации и превръзки, 88,8% имат мотивация за екипна работа, между 22% и 38% се чувстват подготвени за бъдеща професионална дейност, а за 28% е необходима още практика.

Ключови думи: *знания, умения, практическо обучение, стажанти, медицински сестри*

Summary: In recent years, increasing professional training and responsibilities, new skills acquisition in the changing social and public environment are required and expected from nurses. Pre-diploma traineeship is the final stage in the clinical training of nursing students, with the opportunity for greater autonomy under the supervision of the mentor. The aim of the authors was to present the results of a survey among 25 trainees at the MHAT-MMA in Sofia in May 2013, identifying the readiness of trainee nurses for future professional realization. The results have shown that 72,2% of the trainee nurses receive sympathetic attitude from the nursing team and meet the objectives of the pre-diploma traineeship, 94,4%

Are prepared to perform manipulations and dressings, 88,8% have motivation for teamwork, 22% - 38% feel prepared for future professional activity, and 28% need more practice.

Key words: *knowledge, skills, training, trainees, nurses*

10. Дойновска, Р., В.Васева, Р.Стоилкова, Д.Антова, Перманентна следдипломна квалификация за медицински сестри от ВМА-МБАЛ, сп. Военна медицина, ISSN-1312-2746, бр.1-2/ 2013, с. 85-88.

РЕЗЮМЕ: В статията се разглеждат въпроси, свързани с продължаващото обучение и следдипломна квалификация на медицинските сестри от ВМА-МБАЛ, гр. София. В провежданата дългосрочна стратегия от ръководството на ВМА за професионализация и непрекъснато обучение на професионалистите по здравни грижи, курсовете са съществен елемент. Целта на авторите е да изяснят необходимостта и анализират качеството на провежданите курсове в Клиника по пневмология и фтизиатрия за придобиване на по-висока квалификация.за периода 2010-2013 г. в предложените курсове са участвали 84 сестри от различни клиники и профили. Според резултатите от проведените анкетни проучвания след всеки курс при почти всички сестри е налице потребност от продължително обучение, 83.3% дават отлична оценка на темите, иновативните средства за предлагане на информацията от лекциите и практическите упражнения. Повишавайки професионалната си квалификация, сестрите получават компетенции за професионална способност.

Ключови думи: медицински сестри, здравни грижи, продължаващо обучение, професионална квалификация

SUMMARY: The article examines issues related to continuing education and postgraduate qualification nurses from MMM-Hospital, Sofia. In the long-term strategy pursued by the leadership of MMA professionalization and continuous training of health care professionals, the courses are essential. The aim of the authors is the need to clarify and analyze the quality of the courses at the Clinic for Pneumology and phthisiatrics acquiring higher qualifications. For the period 2010 to 2013 the proposed courses involved 84 nurses from different clinics and profiles. According to the results of the surveys after each course in almost all nurses is a need for continuous training, 83.3% gave an excellent assessment of the topics innovative means of offering information from lectures and exercises. Their employability competencies for nurses receive professional ability.

Key words: nurses, continuing education, professional qualification, health care

11. Дойновска, Р., В.Васева, Отношение на медицинските сестри към начините на използване на консумативите в професионалната им дейност, сп. Сестринско дело, ISSN 1310-7496, год. XLV, 2013, бр. 3, с. 33-36.

Резюме. Разходите за консумативи и материали в болницата постоянно се увеличават. Причините са разнопосочни и невинаги зависят от работещите в лечебното заведение. Медицинските сестри като основни техни потребители биха могли при разумно планиране да направят значителни икономии за болницата. Целта е да се проучи нивото на информираност на сестрите за цените на консумативите и за контрола върху ефективното им използване. Анкетирани са 65 медицински сестри от ВМА – София, през 2013 г. Получените резултати показват, че 68.8% от анкетираните имат икономически познания за своята работа. Всички анкетирани са посочили, че има контрол от старшите сестри при употребата на материалите и консумативите и над 80% смятат, че разполагат с достатъчно и разнообразни по вид консумативи. Наблюдава се засилен интерес към ценово ориентирани ефективни практики за употребата на консумативите в болницата

Ключови думи: *медицински сестри, материални запаси, контрол, ефективна употреба, обучение*

Summary. The expenditures on consumables and materials in hospitals continuously increase. The reasons for this are various and they not always depend on the employees in a medical center. Being the main consumers, nurses can realize significant saving of hospital costs with reasonable planning. The aim of the study was to explore the level of awareness of nurses on the price of consumables and the control on their effective usage. 65 nurses from Military Medical Academy were surveyed in 2013. The obtained results show that 68.8% of respondents possesses economic knowledge about their own activity; all the respondents answered that senior nurses control the usage of materials and consumables; over 80% believes that sufficient and various consumables are available. An increasing interest to price-oriented practices of using hospital consumables is observed.

Keywords: *nurses, material resources, control, effective use, training*

12. Дойновска, Р, Мениджмънт на здравните грижи в болничното отделение, сп. Сестринско дело, ISSN 1310-7496, год. XLV, 2013, бр. 2, с. 42-45.

Резюме. В здравните заведения е необходим ефективен мениджмънт на всяко управленско ниво. Управлението на здравните грижи в болничния стационар изисква старшата сестра да има необходимото медицинско и управленско образование, както и нужната професионална квалификация, да може да прилага управленския процес като дейност. Тя управлява здравните грижи, професионалните сестри и лицата, свързани с процеса по оказване на здравни грижи. Изпълнението на длъжността включва лидерски, концептуални, технически умения. Процесът на обучение в болничен мениджмънт трябва да е постоянен и с практическа насоченост.

Ключови думи: *управление, здравни грижи, старша медицинска сестра, обучение, болница*

Summary. In health care facilities, an effective management at each structural level is needed. Management of health care in hospital ward requires that the senior nurse have the necessary medical and management education and professional qualifications. She must be able to apply the management process as an activity. She manages health care, professional nurses and other personnel associated with the process of providing health care. Implementation of the position includes the leadership, conceptual and technical skills. The process of training in hospital management should be continuous and practically oriented.

Keywords: *management of health care, senior nurse, teaching, hospital*

13. Дойновска, Р, Медицински рискове в професионалната дейност на медицинските сестри, сп. Превантивна медицина, ISSN 1314-5681, 2013, бр.5, с.16-19.

РЕЗЮМЕ Работейки в болничния стационар медицинските сестри са изложени на рискове за тяхното здраве. Наличието на редица нормативни документи уреждат начините за предпазване и профилактика на рисковете. Целта на проведеното изследване през 2012г сред 68 хирургични и терапевтични медицински сестри е да установи причините, знанията и поведението на сестрите при възникнали инциденти от убождания с игли и остри предмети, свързани с ежедневната им работа. Получените резултати показват, че сестрите са били изложени на професионален риск от заразявания - претърпели убождания от игли в 79,14%, със стерилен инструмент (игла) - 57,35% и замърсен с биологична течност – 42,64%. Инциденти, повече от един път, са

претърпели 70,58%. Причините, които посочват анкетираните най-често са напрегната или спешна ситуация – 57,35%, умора – 39,70%. Всички анкетирани посочват, че имат знания за предпазване от СПИН и хепатит на работното място и 66,17% от тях ползват задължителни предпазни средства при работа. Почти 78% са убедени, че работят с надеждни и безопасни консумативи и 66,17% са ваксинирани с хепатит В ваксина. Изводите, които могат да се направят от проведеното изследване са, че непълно или изборително се прилагат задължителните предпазни средства при работа, което води до голям процент инциденти, по различни причини не е профилактиран целият наличен медицински персонал. Необходимо е да се разработят мерки за снижаване на професионалния риск на работните места, които се дискутират в настоящото проучване.

Ключови думи: *професионален риск, медицински сестри, превантивни мерки*

SUMMARY Nurses working in hospital environment are exposed to various health risk factors. A number of regulations define the methods for risk reduction and prevention. The aim of this study conducted in 2012, including 68 medical and surgical nurses, is to determine the causes, level of knowledge, and actions undertaken in cases of needle pricks and sharp object injuries occurring during routine professional activities. Results reveal that nurses are exposed to professional risk of infections: 79.14% suffered pricks, 57.35% - injuries from sterile objects (needles), and 42.64% - injuries from objects contaminated with biological liquids. 70.58% suffered more than one injury. As most common causes 57.35% of the interviewed subjects pointed tense or emergency situation and 39.70% pointed exhaustion. All interviewed subjects showed knowledge of the methods for AIDS and hepatitis prevention while 66.17% made regular use of protective equipment. Nearly 78% are convinced in the reliability and safety of the tools they use and 66.17% had hepatitis B vaccination. Conclusions which can be drawn from the above study are that mandatory protective equipment is used incompletely and selectively, which leads to high incidence of injuries, and that the personnel is not completely protected due to various reasons. Development of new methods for professional risk reduction is needed, which are discussed in this study.

Key words: *professional risk factors, nurses, protective measures.*

14. Дойновска, Р, В.Донкина, Властта и сестрите, сп. Здравни грижи, ISSN 1312-2592, 2013, бр.1, с.33-39.

Резюме: В статията се дискутират въпросите за властта като неизбежен социален атрибут в съвременното общество. Посочват се източниците и механизмите на властта, които се проявяват във всички организации, независимо от сферата им на дейност. Обсъждат се възможностите за употреба на власт в професионалната дейност на сестрите и нормативните основания за автономност. Посочени са и част от причините, които пречат на сестринското съсловие да придобие повече самостоятелност и власт в професионалната си дейност.

Ключови думи: *власт, здравни грижи, управление, междуличностни отношения, феномени на междугрупови отношения, екип, ролеви стереотипи, организационна култура*

Summary: In this article we discuss the questions of authority as an social attribute in modern society. The sources and mechanisms of social power that emerge in any organization, regardless of its field of activity, are identified. The possibilities of using in the nursing professional activities and legal grounds for autonomy are discussed. A part of the reasons that prevent nursing profession from gaining more autonomy and authority in its professional work are shown.

Key words: *authority, health care, management, interpersonal relations, intergroup relations phenomena, team, role stereotypes, organizational culture*

15. Донкина, В., Р.Дойновска, Емоционална интелигентност и психологична грамотност в медицинските грижи, сп. Сестринско дело, ISSN 1310-7496, год. XLIV, 2012, бр.3, с.24-28.

Резюме. В статията се разглеждат емоционалните възприятия и преживявания на пациента в болничния стационар в контекста на неговите взаимоотношения и комуникация с лекуващия го екип. Търси се отговор на въпроса страдат ли предлаганите медицински грижи от липса на емоционална интелигентност и ако това е така, кои са социално-психологичните, личностните и отношенческите фактори, които го предопределят. Поставя се въпросът за това кой се грижи за членовете на медицинските екипи при прояви на професионален стрес и се прави обзор на коментираната в литературата проблематика.

Ключови думи: *пациент, медицински грижи, комуникация, здравни специалисти, емоционална интелигентност, бърнаут синдром, балинтови групи, терапевтични умения, идентификация*

Summary. The article examines the patient's emotional perceptions and experience during the period of hospitalization, in the context of her/his relations and communication with the treating team. It tries to find an answer to the question whether the delivery of medical care suffers from a lack of emotional intelligence and explores the psycho-social, personal and relational factors that create it. Presenting an up-to-date overview of the literature in the relevant field, it also examines the treatment of medical team members in case of manifested professional stress.

Key words: *patient, medical care, communication, health care providers, emotional intelligence, burn-out syndrome, Balint groups, therapy skills, identification*

16. Дойновска, Р, Еволюция на сестринството, сп. Здравни грижи, ISSN 1312-2592, 2012, бр. 4, с.37-41.

Резюме: През отделните исторически периоди сестринството се е възприемало като неразделна част от различни обществени дейности. Сестринската професия се свързва с изпълнението на социални роли, които са насочени към предоставяне на услуги, свързани със задоволяване на основни човешки нужди. Съществуват теории и модели за оказване на грижи, определения за сестринството през различните исторически епохи. В статията се разглеждат еволюцията на сестринството до поставянето му на научни основи, проблемите на сестринската професия и научната разработка на концепциите за сестрински грижи като въпрос от национален и световен мащаб.

Ключови думи: *сестринство, историческо развитие, възгледи и теории, професионализъм, автономност*

Summary: Over the different historical periods, nursing has been considered an integral part of various public activities. Nursing as profession is associated with the realization of social roles, directed towards the delivering of services, meeting major human needs. There are theories and models of delivering health care, definitions of nursing during the historical periods. In this article, evolution of nursing to its laying on scientific foundations, problems of

nursing profession and the results of our own scientific research on national and global concepts of nursing care are discussed.

Key words: *nursing, historical evolution, concepts and theories, professionalism, autonomy*

17. Дойновска, Р, Управление на човешките ресурси – дейности по набиране и подбор на служители, сп. Сестринско дело, ISSN 1310-7496, год. XLIV, 2012, бр. 2, с.27-31.

Резюме. Управлението на човешките ресурси е една от основните функции на съвременния ръководител в организацията. Всяка дейност от мениджмънта на човешките ресурси води до изключително важни последствия за просперитета на организацията. Правилният подбор на служители има стратегическо значение, тъй като позволява избор на хора с подходяща за длъжността пригодност и мотивация за труд. Той е икономически ефективен поради спестени пари, време и неудовлетворение на вече назначения персонал. Познати са и се прилагат различни методи за подбор на служители.

Ключови думи: *управленска теория и практика, персонал, организация, методи за подбор*

Summary. Human resources management is one of the main functions of the modern manager in an organization. Any action on the human resources management leads to extremely important consequences for the prosperity and non-prosperity of the organization, respectively. The adequate selection of employees has strategic importance since it makes it possible to choose personnel with the appropriate for certain position applicability and work motivation. It is economically effective due to the saved costs, time and dissatisfaction of the already assigned personnel. Various approaches to selecting employees are known and used.

Key words: *management theory and practice, personnel, organization, methods for selection*

18. Дойновска, Р., Удовлетвореност от труда в условията на болничния стационар при професионалистите по здравни грижи, сп. Сестринско дело, ISSN 1310-7496, год. XLIV, 2012, бр.1, с.3-7.

Резюме. Удовлетвореността от труда е свързана с трудовото поведение. Тя зависи от условията на труд, мотивацията и възможностите на отделния човек, признанието на труда в колектива и в обществото. Проведено е проучване сред професионалисти по здравни грижи в четири болници относно удовлетвореността им от трудовото представяне. Резултатите показват висока удовлетвореност, но и възможности за оптимизиране на професионалната им дейност и по-високо признание.

Ключови думи: *сестринство, условия на труд, съдържание на работа, удовлетвореност*

Summary. Job satisfaction is related with job performance in employees. It depends on working conditions, personal motivations and capabilities, work recognition by colleagues and society. A study on job satisfaction was conducted among health care professionals working in four hospitals. The results showed high job satisfaction, but revealed unused possibilities for optimizing health care professionals' activities and achieving higher job recognition

Key words: *nursing, working conditions, work content, job satisfaction*

19. Дойновска, Р., Управление на човешките ресурси – развитие на практиката и теорията на управление, школи и концепции за управление, сп. Сестринско дело, ISSN 1310-7496, год. XLIV, 2012, бр.1, с.31-36.

Резюме. В статията се разглеждат въпроси, свързани развитието на концепциите за управление, основни постановки в теорията и практиката на управление. Съвременното управление изисква от мениджърите знания и умения при управлението на организациите и хората. Управлението на сестринството се подчинява на концепциите от управленската теория и практика. Интересът към управлението е оправдан и поради факта, че то се превръща в решаващ фактор за обществено-икономическото развитие.

Ключови думи: *управленска теория и практика, школи и концепции за управление, организация, човешки ресурси*

Summary. The article examines issues related to the development of management concepts, basic formulations of the theory and practice of management. Modern management requires managers of knowledge and skills in managing people and organizations. Interest in management is justified by the fact that it becomes a crucial factor for the socio-economic development

Key words: management theory and practice, management schools of thought and concepts, organization, human resources

20. Дойновска, Р., С.Кръстева, Д.Антова, Значение на сестринската документация при обучение на хронично белодробно болни, сп. Превантивна медицина, ISSN 1314-5681, 2012, бр.2, с.27-29.

РЕЗЮМЕ Подготовката на медицинските сестри за въвеждане на почиващи на доказателства констатации в практическата им работа е важно от гледна точка на потребностите на пациентите и техните семейства при съвременното здравеопазване. Обучението е една от основните функции на сестрата. Целта на проведеното изследване е да докаже необходимостта и практическата полза от сестринска документация, като инструмент за оказване на качествени и безопасни грижи. Проведено е клинично наблюдение на 113 пациенти с ХОББ през м. септември 2009- м. април 2011г.в Клиника по пневмология и фтизиатрия на МБАЛ-ВМА, гр.София. Получените резултати показват, че ползата от подобно обучение е при 71% от тях. По-малка трудност в обучението изпитват сестрите с по-висока образователна степен.

Ключови думи: сестринска документация, пациент, обучителен процес, качество на здравните грижи

SUMMARY Preparation of nurses for the introduction of evidence-based findings in their practical work is important in terms of the needs of patients and their families in modern healthcare. Learning is one of the main functions of the nurse. The purpose of the survey is to demonstrate the need and the practical benefit from nursing documentation as a tool to provide qualitative and safe health care. A clinical observation on 113 patients with COPD has been conducted in the Clinic of Pneumology and phthisiatrics of the Military Medical Academy, Sofia since September 2009 to April 2011. The results show that the benefits of such training for the patients is in 71% of them. Nurses with higher educational degree suffer less difficulties in the training.

Keywords: nursing documentation, patient, learning process, quality of health care

21. Дойновска, Р., И. Стамболова, Научноизследователска дейност на професионалистите по здравни грижи от МБАЛ-ВМА-София, сп. Сестринско дело, ISSN 1310-7496, год. XLIII, 2011, бр.1-2, с.42-46.

Резюме: Научноизследователската дейност в областта на здравните грижи през последните години бележи свое развитие. Засилва се интересът към провеждане на собствени проучвания. Целта на изследването е да се проучат нагласите на професионалистите по здравни грижи в МБАЛ гр. София от състава на Военномедицинска академия. Обект на проучването са нейни служители. Доказа се необходимостта от допълнително обучение по методология на научноизследователската дейност, подкрепящо отношение на началниците на клиники и познание за новости в професията.

Ключови думи: *специалисти по здравни грижи, обучение, научно изследване*

Summary: Scientific research activities in the field of health care have registered in recent years. Interest in conducting original studies has been rising. The aim of the study was to explore the attitudes of health care professionals at the Military Medical Academy – Sofia. The subject of the study was the nursing staff of the hospital. The need of further training in scientific research methodology, supporting attitude by Clinic managers and extending knowledge of novelties in profession was proved.

Keywords: *health care professionals, training, scientific research*

22. Дойновска, Р., Екипният подход в работата на военномедицинската служба, Годишник, Факултет „Командно-щабен”, ВА „Г.С.Раковски”, 2/2011, с. 161-173.

Резюме: Екипният подход се разглежда от гледна точка на представяне на една последователност, методология за формиране на военномедицински екипи за работа. Целта на изследването е да се анализират статусните атрибути възраст, образование, удовлетвореност от трудовото представяне в работна среда и да се направят изводи относно техните количествени показатели както в изследваните военномедицински заведения, така и сравнени с тези на едно от най-добрите граждански заведения. Методика: проведено е анкетно проучване в УМБАЛ „Света Ата” и в три многопрофилни болница в състава на ВМА: МБАЛ-Пловдив, Варна и София сред 356

професионалисти по здравни грижи в периода март-април 2010г. резултати и обсъждане: В многопрофилните болници изследваните лица не се различават съществено по възраст, трудов стаж и медицински профил. По отношение образователната степен данните показват сигнификантна разлика ($\chi^2 = 31.5$, $p < 0.002$). Четири пети от изследваните лица са удовлетворени от условията на работа в болничния стационар, от 80% до 96% дават висока оценка на професионалния си статус в екипа. Изпълнението на служебните задължения корелира с мястото и удовлетвореността на служителя в екипа.

23. Дойновска, Р., В.Васева, Сестрински изследвания в научните форуми, София, сп. Военна медицина, ISSN-1312-2746, бр. LXIII 3/2011, с.63-65.

Резюме Научните изследвания в областта на здравните грижи през последните години стават все повече. Засиленият интерес към научноизследователската дейност се поражда от необходимостта да се усъвършенства сестринската практика. Целта на изследването е да анализира научната активност на медицинските сестри от многопрофилните болници в състава на ВМА за периода 2006-2011г. Използвани са документален и статистически методи. Резултатите показват различна интензивност и тематика на научните прояви, желание за обмен на информация.

Ключови думи: *медицински сестри, военни болници, научно изследване*

Summary Scientific researches in the field of health care in recent years become more and more. Increased interest to research activity is raised from the need to improve nursing practice. The aim of this study is to analyze the scientific activity of nurses from the structure of MMA for the period 2006-2011. We used documental and statistical methods. The results show different intensities and themes of research activities, willingness to exchange information.

Key words: *nurse, military hospital, scientific research*

24. Дойновска, Р., Организационната култура в управлението на медицинските подразделения и организации в Българската армия, Годишник, Факултет „Командно-щабен”, ВА „Г.С.Раковски”, 2/2010, с. 326-332.

Резюме: Прави се опит за разглеждане управлението на организациите от нова гледна точка – организационната им култура и свързаните с нея изисквания пред персонала. Анализирани са концепцията за организационното поведение в здравната организация. Разгледани са причините за текучеството на специалистите по здравни грижи, липсата на степенуване на медицинските сестри според образователния ценз. Специфичните задачи на управлението на организацията са свързани с постигане на поставените цели чрез оптималното използване на ресурсите и координацията на дейностите за това, като се отчитат и факторите, които оказват негативно влияние в управлението на медицинския персонал.

IV. ПУБЛИКАЦИИ В РЕЦЕНЗИРАНИ РЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ В ЧУЖБИНА (PEER REFERRAL JOURNALS)

- 25. Doynovska, R.,** I. Stambolova, Work-Related Stressors in Healthcare Managers at the MMA Hospital Sofia, Balkan Military Medical Review, Official Journal of Balkan Military Medical Committee, ISSN: 1107-6275, (Online) Sept 01, 2014; 17(10):1-5.

Abstract

Introduction: Occupational stress prevention is one of the priorities concerning health and safety on the workplace. Financial dimensions of the workplace stress consequences are significant for the employer - work absenteeism due to health problem in relation to the occupation, impaired concentration, fatigue and exhaustion. Health care managers as part of the clinic management often fulfill their duties under large pressure. Traditionally professions in the health care system are acknowledged as the most stressful. **Aim:** To investigate the health care managers' opinion about the most frequent causes of workplace stress. **Materials and methods:** A direct individual investigation among 44 senior nurses / laboratory technicians / midwives from MMA-MHAT-Sofia was held in December 2013. Results were statistically processed. **Results:** 39% of all respondents have experience as managers for up to 20 years and 36% - for more than 20 years. 70.4% have health care management master's degree. More than 54% of the respondents have pointed out the large amount of tasks that have to be done in short terms as a cause of stress. According to 52% another cause are the conflicted situations and for 34% - the personal relationships. **Conclusions:** According to the greater part of the respondents the existing stress causes are overwhelmed by work planning

and re-organizing. Delegation of more authorities and responsibilities to the employees decreases the role stress. Family, employers and colleagues support decreases levels of the professional stress.

Key words: health care manager, stress, support, prevention

Резюме: Въведение: Превенцията на стреса на работното място е един от приоритетите по отношение здравето и безопасността на работното място. Финансовите измерения на последиците от стреса на работното място са значителни за работодателя – отсъствия от работа, вследствие на здравословен проблем, свързан с работата, нарушена концентрация, умора и преумора. Ръководителите по здравни грижи като част от управленските екипи в клиниките често работят под голям натиск при изпълнение на функционалните си задължения. Традиционно професиите в здравеопазването са приети като най-стресогенни. **Цел:** Да се изследва мнението на ръководителите по здравни грижи във ВМА-МБАЛ-София за най-честите причини за стрес на работното им място. **Материали и методи:** Проведена е пряка индивидуална анкета във ВМА-МБАЛ-София през м. декември 2013г. сред 44 старши медицински сестри/ лаборанти/ акушерки. **Резултати:** От всички анкетирани 39% са с трудов стаж като ръководители до 20г. и 36% - над 20г. С образователно-квалификационна степен магистър по управление на здравните грижи са 70.4%. Над 54% от анкетираните са посочили като причина за стрес голям брой задачи, които трябва да се свършат в кратки срокове. Според 51% конфликтните ситуации от различен характер и за 36% причина са междуличностните отношения. **Изводи:** Според по-голямата част от анкетираните съществуващите причини за стрес се преодоляват чрез планиране на дейността и реорганизиране на работата. Делегирането на повече пълномощия и отговорности на подчинените води до снижаване на ролевия стрес. Подкрепата от семейството, началниците и колегите снижава нивата на професионалния стрес.

Ключови думи: ръководител по здравни грижи, фактори, стрес, подкрепа, превенция

26. R. Doynovska, I. Stambolova, P. Hristova, Qualification, complacency and prospects of promotion for the nursing care personnel in MMA, Balkan Military Medical Review, Official Journal of Balkan Military Medical Committee, ISSN: 1107-6275 (Online) Jul-Sep 2013; vol. 16 (3): 328-333.

Abstract

Continuous training is a constant learning process that starts after the acquisition of the right to practice a profession and continues until the completion of activity. For the staff in health care from military hospitals in Bulgaria it is the leading condition for providing quality and safe health services in a competitive health market.

The aim of this study is to establish if there is a correlation between training, job satisfaction and professional career and health care specialists.

Material and methods: We used a direct anonymous sociological survey conducted among 356 persons (nurses, technicians, therapists) tested according to profile, age, educational level and the position they occupy.

Results: Over half of respondents (52.7%) evaluated earning of the qualification as the most important factor in their job. A significant proportion (59.3%) of people said they would not have changed their work place within the system, as evidenced by the continued service of employees in various military hospitals ranging between 13.7 to 17.5 years. Almost 80% of respondents identified as important conditions for their work satisfaction the sufficient material and technical equipment and resources provided by leaderships of individual hospitals. A 74% of the respondents indicate as important development perspectives the opportunities for increasing the qualification for 78.5% of them, salary strongly affects the motivation and job satisfaction, while 34.5% of respondents indicated the possibility of careers in health care.

Key words: *training, qualification, career satisfaction, health care specialists*

Резюме: Продължителната квалификация е непрекъснат процес на обучение, което започва след придобиване на правото за упражняване на професия и продължава до приключване на професионалната дейност. За персонала по здравни грижи от военните болници в състава на ВМА в РБългария, тя е водещо условие за предоставяне на качествени и безопасни здравни услуги в условията на конкурентен здравен пазар.

Целта на проучването е да се установи съществува ли корелация между професионалната квалификация, удовлетвореността от труда и перспективите за професионално развитие и кариера на специалистите по здравни грижи. **Материал и методи:** Използвана е пряка анонимна социологическа анкета проведена сред 356 лица (медицински сестри, лаборанти, рехабилитатори) изследвани според профил, възраст, образователна степен и длъжността, която заемат. **Резултати:** Над половината от

респондентите (52,7%) оценяват повишаването на квалификацията си като най-важен фактор за своята професионална дейност. Висок е и относителният дял (59,3%) на лицата, посочили, че не биха сменили местоработата си в системата, което се потвърждава от продължителния трудов стаж на служителите в различните военни болници който варира между 13,7-17,5г. Почти 80% от анкетираните посочват като важни условия за тяхната трудова удовлетвореност достатъчната материално-техническа обезпеченост и ресурси, които осигуряват ръководствата на отделните болници. Като важни перспективи за развитие 74% от изследваните лица посочват възможностите за повишаване на квалификацията, за 78,5% работната заплата влияе силно върху мотивацията и удовлетвореността от труда, а 34,5% от респондентите посочват възможността за кариерно развитие в областта на здравните грижи.

Ключови думи: обучение, квалификация, удовлетвореност, професионално развитие, специалисти по здравни грижи

27. Doynovska, R., A. D. Angelov, G. Popov, Duties of the Head Nurse for the organization of prevention and control of nosocomial infections in MHAT Sofia of the Military Medical Academy, Balkan Military Medical Review, Official Journal of Balkan Military Medical Committee, ISSN: 1107-6275 (Online), Apr-Jun 2013, vol.16 (2):99-104.

Abstract

Prevention and control of medical-care related nosocomial infections are of the top priorities in every medical facility. The problem of nosocomial infections goes along with activities, posing health and financial consequences of various dimensions. Current regulations, orders and recommendations of the President of Military Medical Academy (MMA) define the methods and means of control, together with the personnel in charge. One of the basis duties of every Head Nurse in Multiprofile Hospital for Active Treatment (MHAT) Sofia, MMA, is the active participation in the prevention and control of the nosocomial infections while respecting hierarchy subordination, during onset, registration and taking of measures according to the current hospital program. Preventive measures ensure high level of protection for patients, staff and visitors. Training of nurses and hospital attendants is a basic duty of the Head Nurse. Due to the severity of the problem posed by the nosocomial infections, constant

work is required in order to match administrative measures and personal responsibility of the hospital employees.

Key words: *prevention, nosocomial infection, Head Nurse, control, training*

Резюме: Превенцията и контрола на свързаните с медицинското обслужване вътреболнични инфекции са едни от основните приоритети на всяко болнично заведение. Проблемът вътреболнични инфекции съпътства медицинските дейности и последиците имат различни здравни и финансови измерения. Съществуващата нормативна база и заповедите и разпорежданията на Началника на ВМА определят начините и средствата за контрол, както и отговорните лица. Едно от основните задължения на всяка старша медицинска сестра в МБАЛ-ВМА-София е активното участие в превенцията и контрола на вътреболничните инфекции при съблюдаване на йерархичната субординация при възникване, регистриране и необходимите мерки според действащата в болницата програма. Предпазните мерки осигуряват висока степен на защита за пациентите, персонала и посетителите. Обучението на сестри и изпълнители е основно задължение на старшата сестра. Поради сериозността на проблема вътреболнични инфекции е необходима постоянна работа, за да се съчетаят административните мерки и личната отговорност на работещите в болницата.

Ключови думи: *превенция, нозокомиални инфекции, старша медицинска сестра, контрол, обучение*

28. Doynovska, R., V. Vaseva, Factors that create a successful nursing team in a hospital setting, Balkan Military Medical Review, Official Journal of Balkan Military Medical Committee, ISSN: 1107-6275, Apr-Jun 2012; vol. 15(2):58-63.

Abstract

Introduction: The goals of any organization are attained through the realization of a certain number of tasks; as for that purpose, the employees are normatively distributed into groups. In order to achieve higher efficacy of work-related performance, the activities of these groups, i.e. the realization of the goals of the organization and the personal satisfaction of its individual members, have to be analysed. At present, work groups/teams strengthen their position as the most efficient in medical practice. Objective: The aim of this study was to

examine and analyse the working atmosphere and the personal status in the team as a part of the factors that influence the creation of an effective nursing team in a hospital setting.

Materials and methods: An anonymous sociological investigation was conducted among 247 nurses working in military hospitals. The results were presented in diagrams and numerical values. **Results-Conclusions:** The responders have given a high evaluation of the team atmosphere (73%) with significant differences related to the age, educational level and specialty profile and no difference related to the length of service. Because of the “teamwork principle” in hospital activities, the team atmosphere is of high importance in choosing a work place within the health institution, with respect to the possibilities for achieving successful professional development and establishing one’s position within the team. By its essence, work is decisive for the professional status. The closeness in the responders’ answer percentages reveals a relatively similar opinion on the importance of the employee’s status within the team and of work-related behaviour. The opinion that the employee is mostly responsible for their position within the team (63.1%) is prevalent, while this of the impact of external factors on the attitude towards the individual team member is less shared (13.8%).

Key-words: *job satisfaction, military hospital, nurses, team, work atmosphere*

Резюме: Целите на всяка организация се постигат чрез определени на брой задачи, като за целта хората нормативно са разпределени в групи. За постигане на по-голяма ефективност от работното представяне е необходимо да се анализира дейността на групите – постигане на организационните цели и личната удовлетвореност на отделните нейни членове. Работните групи/ екипите се утвърждават днес като най-ефективни в медицинската практика. Целта е да се изследват и анализират работната атмосфера и статуса в екипа, като част от факторите, които влияят за изграждане на ефективен сестрински екип в болничния стационар. Използвана е анонимна социологическа анкета, проведена сред 247 медицински сестри от военни болници. Резултатите са описани чрез графики и числови величини. Изследваните лица дават висока оценка на атмосферата в колектива (73%) със значими разлики според възраст, образователна степен и профил, и без разлика според трудовия стаж. Поради екипният принцип на работа в болничния стационар атмосферата в колектива има сериозна тежест и при избора на месторабота в самото здравно заведение и място за постигане на професионални успехи, чрез доказване на позицията в екипа. Работата е тази, която е определяща за професионалният статус. Близките проценти в отговорите на

анкетиранияте показват относително еднакви схващания за статуса на служителя в екипа и важността на работното поведение за него. Преобладава мнението, че служителят сам воюва за своята позиция в колектива (63,1%) и в по-малък процент има странични фактори за отношението към него (13,8%).

Ключови думи: медицински сестри, военни болници, екип, работна атмосфера, удовлетвореност

V. ДОКЛАДИ, ИЗНЕСЕНИ НА ПРЕСТИЖНИ НАУЧНИ МЕЖДУНАРОДНИ ФОРУМИ В ЧУЖБИНА (КОНГРЕСИ/ КОНФЕРЕНЦИИ/ СИМПОЗИУМИ)

- 1. R. Doynovska, I. Stambolova, P. Hristova, Qualification satisfaction and perspectives for development of health care personnel in MMA, 18 th Congress Balkan military medical committee, 22-26 May 2013, Turkey, Abstract book, OP 147, pp.147.**
- 2. Vaseva V., N. Petrov, DSc, V. Vitanova, Ass. Petkov, DSc, R. Doynovska, PhD, R. Popov, PhD, Research on the use of medicines in the department of anaesthesiology and intensive care over five years period (2008-2012), 18 th congress Balkan military medical committee, 22-26 May 2013, Turkey, Abstract book, OP 154.,pp.154.**
- 3. Doynovska, R., V.Vasseva, Factors for establishing a successful nurse team in hospital, 17 th congress Balkan military medical committee, May 29 –June 01 2012, Serbia, Abstract book, OP128, pp.196**
- 4. Doynovska, R., R. Velkova, R. Artinova, Management of a hospital ward-an education for senior nurses, 14 th congress Balkan military medical committee, 10-14 May 2009, Bulgaria, Abstract book, OP-078, pp.82.**
- 5. Doynovska, R., Yanev A., Yordanov H., Velkova R., Nikolova L., Accreditation as a method to evaluate healthcare services, 12 th congress Balkan military medical committee, Juni 24-28, 2007, Romania, Abstract book, OP, p.,.148.**
- 6. Y.Yonov, Ph.D., A.Pavlov, K.Prinova, V.Ilieva, R.Doinovska, Carbohydrates metabolism changes in patients in thermal stress and shock, 8 th congress Balkan military medical committee, September 21-24, 2003, Romania, Abstract book, OP.VII.2, p.78.**

7. **R. Doinovska**, As. Petkov, Clinical guidelines as an additional motivation for the improvement of the quality of nursing, 7 th congress Balkan military medical committee, 6-10 October, 2002, Greece, Abstracts book, OP 258, pp.212.
8. Petkov, As., V.Alexandrova, **R.Doynovska**, Nursing-past, present and future. Military medical science in Bulgaria and its perspective in the context of the program of the program of the who „Health in the 21 century”, 6 th congress Balkan military medical committee, 1-3 October, 2001, Bulgaria, Abstract book, OP 37.
9. **Doynovska, R.**, R.Velkova, V.Alexandrova, Education of asmatic patients for co-operation the treatment, 5 th congress Balkan military medical committee, 25-28 September 2000, Turkey, Abstract book, OP 7, p.19.

VI. ДОКЛАДИ, ИЗНЕСЕНИ НА ПРЕСТИЖНИ НАУЧНИ НАЦИОНАЛНИ (КОНГРЕСИ/ КОНФЕРЕНЦИИ/ СИМПОЗИУМИ)

1. Тренчев, И., **Р. Дойновска**, Анализ на данни от медицинско логистичното осигуряване на санитарен автомобил при оказване на спешна медицинска помощ, 17-та студентска научна конференция Логопедия, Социални дейности, Здравни грижи, 27 април 2016 г., гр. Благоевград, Сборник резюмета, с. 27.
2. Пашова, М., **Р. Дойновска**, Честота на декубитални прояви при различни нозологични единици и ефекта от антидекубиталния тоалет в интензивно отделение, 17-та студентска научна конференция Логопедия, Социални дейности, Здравни грижи, 27 април 2016 г., гр. Благоевград, Сборник резюмета, с. 29.
3. Кръстева, С., **Р.Дойновска**, Оценка на качеството на здравните грижи от пациенти в Клиника по пневмология и фтизиатрия към ВМА-МБАЛ-София, Трета научна конференция на дружеството на професионалистите по здравни грижи към ВМА „Нови насоки в областта на здравните грижи”, 2-4.10.2015г., гр. Несебър, Сборник резюмета, с.12.
4. Павлова, В., **Р.Дойновска**, Участие на медицинската сестра при стентирание на пациенти, Трета научна конференция на дружеството на професионалистите по здравни грижи към ВМА „Нови насоки в областта на здравните грижи”, 2-4.10.2015г., гр. Несебър, Сборник резюмета, с.33.

5. Бонинска, Н., **Р.Дойновска**, Нагласата на персонала от ВМА-МБАЛ-София относно прилагане на противогрипна ваксина, Трета научна конференция на дружеството на професионалистите по здравни грижи към ВМА „Нови насоки в областта на здравните грижи”, 2-4.10.2015г., гр. Несебър, Сборник резюмета, с.41.
6. **Дойновска, Р.**, Отношение на медицинските сестри от ВМА-МБАЛ-София към годишните профилактични медицински прегледи като измерител на тяхното здраве, Трета научна конференция на дружеството на професионалистите по здравни грижи към ВМА „Нови насоки в областта на здравните грижи”, 2-4.10.2015г., гр. Несебър, Сборник резюмета, с.42.
7. **Дойновска, Р.**, Фактори за здравословен стил на живот на медицинските сестри, Шеста национална конференция по превантивна медицина, 12-16.11.2014г., гр. Вършец, Сборник резюмета, с.16.
8. **Р.Дойновска**, Рискове в професионалната дейност на медицинските сестри, Първи конгрес по превантивна медицина с международно участие, 03-06.09.2012, Кърджали, Сборник резюмета, с. 55.
9. **Дойновска, Р.**, Професионалната квалификация на медицинските сестри в белодробните клиники, Трети конгрес на БДББ, 3-6 юни 2010, Пловдив, Сборник резюмета, с.82.
10. **Р.Дойновска**, Р.Артинова, В.Павлова, Л.Димитрова, В.Митева, Е.Манолова, Предимства и недостатъци на методите за обеззаразяване на флексибилни ендоскопи, Втори конгрес на БДББ, 30 октомври – 2 ноември 2008, Пловдив, Сборник резюмета, с.51
11. Г.Чанева, И.Стамболова, **Р.Дойновска**, Потребности от грижи за пациентите с хронична обструктивна белодробна болест, Втори конгрес на БДББ, 30 октомври – 2 ноември 2008, Пловдив, Сборник резюмета, с.52-53.
12. **Дойновска, Р.**, Л.Николова, С.Захариева, М.Дамянова, Наставничеството като форма на обучение при студентите – бакалаври по здравни грижи, Национална научно-практична конференция „Ролята на професионалистите по здравни грижи в промоция на здравето“, Бургас, 28-29.04.2007, Сборник резюмета, с.80

VII. ПУБЛИКУВАНИ РЕЗЮМЕТА ОТ НАЦИОНАЛНИ КОНГРЕСИ И КОНФЕРЕНЦИИ

1. **Дойновска, Р.**, Възможности за повишаване на професионалната квалификация на медицинските сестри като фактор за удовлетвореност от труда, Пета национална конференция по превантивна медицина, 13-15 ноември 2013г., гр.Сливен, Сборник резюмета, с.13.
2. Терзиева, А., **Р.Дойновска**, Н.Василева, Готовност на стажант-медицински сестри за професионални изяви, Национална научно-практическа конференция на професионалистите по здравни грижи-София, 25-27 октомври 2013г., София, Сборник резюмета, с.79.
3. Гайдарски, А., **Р. Дойновска**, Здравни грижи в лабораторията за лечение на хронична дихателна недостатъчност и сънна апнея, Втора научна конференция на дружеството на БАПЗГ – ВМА, 27-29 септември 2013г., гр. Хисар, Сборник резюмета, с. 21.
4. **Дойновска, Р.**, Задължения на старшата медицинска сестра в организацията по превенцията и контрола на вътреболничните инфекции, Втора научна конференция на дружеството на БАПЗГ – ВМА, 27-29 септември 2013г., гр. Хисар, Сборник резюмета, с. 23.
5. **Дойновска, Р.**, Д. Антова, М. Игнатова, Курсовете за следдипломна квалификация за медицинските сестри от ВМА-МБАЛ-София-възможност за професионализация, Втора научна конференция на дружеството на БАПЗГ – ВМА, 27-29 септември 2013г., гр. Хисар, Сборник резюмета, с. 35.
6. **Дойновска, Р.**, Пленарен доклад „Организационната култура и поведение в ежедневната трудова дейност”, Първа научно-практическа конференция на дружеството на БАПЗГ към ВМА – 30 април 2011г., Сборник резюмета, с.5
7. Гайдарски, А., **Р.Дойновска**, Медицина на съня. Предизвикателства пред медицинската сестра в лабораторията по сънна апнея, Първа научно-практическа конференция на дружеството на БАПЗГ към ВМА – 30 април 2011г., Сборник резюмета, с. 25
8. **Дойновска, Р.**, Възможности на професионалистите по здравни грижи за професионално и кариерно развитие, Първа научно-практическа конференция на дружеството на БАПЗГ към ВМА – 30 април 2011г, Сборник резюмета, с.33.
9. **Дойновска, Р.**, С.Кръстева, Д.Антова, Значение на сестринската документация при обучение на хронично белодробно болни, Трета национална конференция по превантивна медицина, 7-9.09.2011г., Слънчев бряг, Сборник резюмета, с.33.

10. **Р.Дойновска**, Общуване и обучение при белодробно болните, Втори конгрес на БДББ, 30 октомври – 2 ноември 2008, Пловдив, Сборник резюмета, с.51
11. **Р.Артинова, Р.Дойновска**, Контрол на санитарно-хигиенното състояние в клиниките – задължение на старшата медицинска сестра, Национален форум на специалистите по здравни грижи, 26-27 септември 2008г., гр. Поморие, Сборник резюмета, с.80-81.
12. **Дойновска, Р.,** М.Дамянова, С.Захаријева, Обучение на хронично белодробно болни за партньорство в лечебния процес, Пета научно-практическа конференция „Нови задачи и функции на професионалистите по здравни грижи“ – ВМА, 11.05.2007г., к.к. „Св. С.в. Константин и Елена“, Сборник резюмета, с.89
13. **С.Захаријева, Р.Дойновска**, Права на пациента – нов аспект в качеството на здравните грижи, гр. Хисар, 24.02.2006 г., 4-та Научно-практическа конференция - ВМА, Сборник резюмета, с.5.
14. **Р.Дойновска**, Нови аспекти в качеството на здравните грижи, сборник 3-та Научно-практическа конференция по здравни грижи – ВМА, Баня, 2005г., Сборник резюмета, с. 22.

VIII. ПУБЛИКУВАНИ РЕЗЮМЕТА ОТ МЕЖДУНАРОДНИ КОНГРЕСИ И КОНФЕРЕНЦИИ

1. **Doynovska, R.,** I.Stambolova, Sressors in the professional duties of the health care manager in Military Medical Academy – Sofia, 19-th Congress Balkan military medical committee, 07-10 May 2014, Bulgaria, Abstract book, PP-38, pp. 189.
2. Stambolova, I., **R. Doynovska**, Quality of practical training of students - nurses in Military Medical Academy – Sofia, 19 th Congress Balkan military medical committee, 07-10 May 2014, Bulgaria, Abstract book, PP 41. pp.192.
3. **Doynovska, R,** Antova, D., Vaseva,V., Stoilkova, R, The necessity of continuing postgraduate education in nurses, 18 th congress Balkan military medical committee, 22-26 May 2013, Turkey, Abstract book, PP 146, pp.301.

4. Vaseva V, **R. Doynovska**, Profitabiliti and efficiency in material recourse in hospital ward, 18 th congress Balkan military medical committee, 22-26 May 2013, Turkey, Abstract book, PP 237, pp.392
- 5.**Doynovska,R.**, V.Vasseva, Scientific activity in nurses work, 15 th congress Balkan military medical committee, 30 May 03 June 2010, Greece, Abstract book, PP092, pp.171-172.
- 6.Nikolova, L., Chaneva G., Stambolova I., **Doinovska R.**, Nursing care for patients with myasthenia gravis, 12 th congress Balkan military medical committee, Juni 24-28, 2007, Romania, Abstract book, PP, p.,277.
- 7.**Doynovska, R.**, Nikolova M., Tutorship as a form to train bachelor students in healthcare, 11 th congress Balkan military medical committee, Juni 18-22, 2006, Greece, Book of Proceedings, P082B, pp.173-174.
- 8.**Doynovska, R.**, Zaharieva S., Training patients with chronic lung disease to act as partners in the treatment process, 10 th congress Balkan military medical committee, 02-06 October, 2005, Bulgaria, Abstract book, P-082, pp.207.
- 9.Yanev, H.Yordanov, E.Nakov, V.Nikolov, M.Georgieva, K.Plochev, K.Kostov, **R.Doinovska**, Case of tuberculosis of mediastenal lymph nodoses, manifastated with erytema nodosum, reactive arthritis „Poncet” type and exudative pericarditis, 9 th congress Balkan military medical committee, 21-24 Juni, 2004, Turkey, Abstract book, P – 56, pp.187.
10. **Doynovska, R.**, M.Ilieva, A.Yanev, Chronometric approach to the assignment of nursing perssonel in pulmonogical clinic, 9 th congress Balkan military medical committee, 21-24 Juni, 2004, Turkey, Abstract book, pp.196.
11. **Doynovska, R.**, As.Petkov, Forms of education of diabetic patients, 6 th congress Balkan military medical committee, 1-3 October, 2001, Bulgaria, Abstract book, PP 138.
12. Alexandrova,.V., Pavlova B., **Doinovska R.**, Opportunites improve nursing care and early hospital rehabilitation delivered to stroke patients, 5 th congress Balkan military medical committee, 25-28 September 2000, Turkey, Abstract book, P 230, p.172-173.

**IX. РЕЦЕНЗИИ В РЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ, КНИГИ, МОНОГРАФИИ,
ДИСЕРТАЦИИ И ДР.**

1. **The Evaluation of Information Requirements in End-Stage Renal Failure Patients Care of Intensive Care Nurses** – Original Research (May 07, 2015)
Journal: Balkan Military Medical Review
2. **Percutaneous Endoscopic Gastrostomy feeding of a patient with Gun Shot Wounds Nursing Interventions and Prevention of Complications** – Case Report (Mar 04, 2015)
Journal: Balkan Military Medical Review
3. **Factors affecting choices of the first-graders and newly graduates for Military Medical School in Turkey** – Original Research (Jun 05, 2014)
Journal: Balkan Military Medical Review

X. ЦИТИРАНИЯ В БЪЛГАРСКИ СПИСАНИЯ

1. Цитатна справка (№ РТ 358/ 26.10.2015) за търсене на цитирания в български източници от депозиториума на ЦМБ (изх. № 44/ 03.02.2015 г.) – издирени са 13 български цитации.
2. След издаване на справката, в сп. Сестринско дело бр.1/ 2016 г., в статия „Специфика на работата на медицинската сестра в отделение поинтервенционална пулмология“ – 4 цитации.